

EL SIS D'OCTUBRE DE 1934 A ARENYS DE MUNT

OBJECTIU DE LA COMUNICACIÓ

Emmarcar el cas concret d'Arenys de Munt, en el context polític determinat per la proclamació d'Estat Català pel president Lluís Companys. Establim com a hipòtesi de treball, a confirmar amb l'estudi de les fonts primàries i secundàries, que a Arenys de Munt, com a d'altres indrets de la Catalunya, hi hagué la proclamació d'Estat Català per part de militants d'Esquerra Republicana, Unió Socialista de Catalunya, Estat Català i Nosaltres Sols. A molts pobles i ciutats, militants obrers, en aquest cas, de la Unió Socialista de Catalunya (USC), que formava part de Aliança Obrera,¹ donaren suport a la proclama del president Lluís Companys pel que representava d'avanç en les conquestes obreres.

CONSIDERACIONS SOBRE EL CONTEXT POLÍTIC

Podem considerar els esdeveniments del 6 d'Octubre de 1934 com un model, un reflex de difícil «encaix» de Catalunya dins el marc del regne d'Espanya, o de l'Estat espanyol, que al llarg del temps s'havia materialitzat en un seguit de topades entre interessos contraposats; així, tenim dades i dates que ens confirmen el que diem: la revolta dels Segadors o Guerra de separació (1640), la Guerra de Successió (1714), o la darrera maltempada (1936-1939).

Els Fets del 6 d'Octubre, els podem interpretar no com un acte d'irreflexió, com alguns analistes han considerat, sinó com la culminació d'una situació de tensió entre el Govern central i el Govern de la Generalitat, per una qüestió de nivells de sostre de poders. El detonant que va fer esclatar la situació fou el conflicte de competències sobre la Llei de contractes de conreu, votada pel Parlament Català el 12 d'abril de 1934, que no va ser acceptada pel Govern espanyol; de fet, es tractava de minimitzar la capacitat legislativa del Parlament Català i, així, veiem com el rerefons del problema era la qüestió del poder polític i de la sobirania nacional, és a dir, es tractava de dirimir qui era el subjecte de decisió, si el Parlament Català o l'Estat espanyol. La Llei de contractes de conreu era una llei moderada, que establia una reforma agrària gradual de tipus individual, no col·lectiva, que fomentava el cooperativisme. Els propietaris de l'Institut Català de Sant Isidre, a través del seu representant, el senyor Francesc Cambó, presentaren un recurs d'inconstitucionalitat davant del Tribunal de Garanties Constitucionals, aduint que el Parlament Català era incompetent per legislar en matèria social.

En el fons, el que estava en joc era la capacitat del poble català a decidir mitjançant el seu Parlament, en un cas com aquest, en el qual les reivindicacions nacionals s'agermanaven amb les socials. Malgrat el rebuig del Tribunal espanyol, la llei es tornà a votar íntegra pel Parlament Català, dos mesos després, el 14 de juny. Aquesta situació de confrontació restà enverinada pel fet que a Madrid, el 4 d'octubre, havia pujat un govern presidit per A. Lerroux, amb tres ministres de dretes, de la Confederación de Derechas Autónomas (CEDA), que diverses vegades havien manifestat la seva oposició ferma a l'Estatut del 1932.

CRONOLOGIA DELS FETS

Així, quan des del Palau de la Generalitat, el president Lluís Companys, el dia 6 d'octubre, a un quart i cinc de nou del vespre, proclamà l'Estat Català de la República Federal Espanyola, repetia l'acte de sobirania política que féu Francesc Macià, l'abril del 1931, quan proclamà la República Catalana. La proclama del president Lluís Companys era un acte d'afirmació del Govern català, que tenia el suport del Parlament Català i de la majoria del poble. El cap de la IV Divisió militar era el general reusenc Domènec Batet i Mestres, francmaçó com el mateix Lluís Companys i amb el qual havia mantingut negociacions; al final, però, en requerir-lo com a president de la Generalitat que es posés a les seves ordres, aquest declarà l'estat de guerra i féu sortir l'exèrcit al carrer.

La tropa canonejà el local del CADCI –Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria–, des d'on s'havien fet forts un grup de trenta persones amb disset fusells, fidels a la crida del president Lluís Companys, per defensar el nou estat Català; cap a quarts d'onze de la nit, dispararen contra una companyia d'infanteria que, amb banda de música, proclamava l'estat de guerra; de resultes dels trets morí un sargent, i feriren cinc soldats i un oficial. Per l'efecte de les set granades disparades per l'exèrcit contra el local del CADCI, els patriotes i militants del Partit Català Proletari, Jaume Compte i Manuel González Alba, i Amadeu Bardina, del Partit Comunista de Catalunya, moriren la matinada del dia 6, i la resta fugiren pels terrats.

El conseller de Governació i destacat militant d'Estat Català, Josep Dencàs, junt amb Miquel Badia, foren els responsables de l'organització militar, que havia de donar suport a la nova situació creada per la proclama del president de la Generalitat. La deserció del comissari general d'Ordre Públic, Coll i Llach, junt a la passivitat del coronel Ricard, cap de la guàrdia d'assalt, provocà una notable descoordinació i va impossibilitar que els tres mil dos-cents guàrdies d'assalt, els quatre-cents mossos d'esquadra, i els tres mil quatre-cents militants d'organitzacions polítiques i sindicals (Estat Català, Palestra, Nosaltres Sols, Aliança Obrera, Esquerra Republicana de Catalunya, Aliança Obrera, Unió de Rabassaires, Partit Nacionalista Català), poguessin fer front amb èxit a les forces de l'exèrcit, per la qual cosa, la insurrecció estava abocada al fracàs. En aquest aspecte, cal fer esment de la posició de la CNT, que es mantingué al marge del conflicte entenent que era una

revolta de Palau. L'objectiu del 6 d'octubre era implantar i consolidar l'Estat Català, alhora que instaurar un règim social tan avançat com volgués el poble.

Aïllat el govern català al Palau de la Generalitat, contra el qual foren disparades vuit canonades, a les sis de la matinada del dia 7, es rendí a les forces de l'exèrcit i fou empresonat als vaixells *Uruguay* i *Ciudad de Cádiz*, ancorats al port i, amb posterioritat, serien jutjats i condemnats a trenta anys de presidi. Els Fets del Sis d'Octubre tingueren una notable repercussió a comarques; en moltes ciutats i pobles, seguint la proclama del president Lluís Companys, es declarà l'Estat Català, i es produïren confrontacions de caràcter social com a Girona, Sabadell, Vilafranca del Penedès, Mataró, Palafrugell, Vilanova i la Geltrú, Granollers, Sabadell, Lleida, Badalona i Arenys de Munt.

ELS FETS A ARENYS DE MUNT

La nit del 6 d'Octubre a Arenys de Munt, després de saber-se el contingut de la proclama del president Lluís Companys, s'organitzà una manifestació formada per militants d'Estat Català, d'Esquerra Republicana, de la Unió Socialista de Catalunya i pobletans sense militància, però que donaren suport a la proclama del govern català.

La USC² es constituí com a secció local el 1932, i tenia la seva seu a la rambla de Francesc Macià, núm. 70; al poble eren uns vint-i-tres militants. La participació femenina en la Joventut Socialista de Catalunya (JSC) a Arenys de Munt era considerable, reflex de l'entrada de la dona en la vida social i política, amb l'adveniment de la República.

El 14 de setembre de 1935 se celebrà el consell de guerra d'oficials generals, per tal de sentenciar la causa instruïda, arran dels fets de la nit del sis d'Octubre de 1934 a Arenys de Munt. A tres quarts d'onze, quedà constituït el tribunal, presidit pel general de brigada d'infanteria Angel San Pedro; actuava com a vocal ponent el coronel Luí Cortés, com a jutge eventual el comandant Manuel Garcia Rebollo, defensava els processats l'advocat Luis Verdegain i el fiscal era el comandant Enrique de Querol Duran que, cinc anys més tard, actuaria, també com a fiscal, en la paròdia de judici que condemnà a mort el president Lluís Companys.

Segons el sumari, la nit del Sis d'Octubre que el president proclamà l'Estat Català, s'organitzà una manifestació formada per elements d'Estat Català, d'Esquerra Republicana i de la Unió Socialista de Catalunya. Esteve Capella portava la bandera independentista de l'estel solitari, i Joan Leonart Farran³ la bandera vermella de l'emancipació de la classe obrera. Els manifestants situaren les dues banderes al balcó de la casa de la vila, des d'on el batlle del poble, Josep M. Soler (Martí Basí) (ERC) adreçà unes paraules als manifestants, que recolliren la proclama del president de la Generalitat.

Els manifestants cridaren «morin» contra A. Lerroux, F. Cambó i la CEDA, i «visques» al nouvat Estat Català, es cantaren els *Segadors* i la Internacional.

Després que el batlle proclamés l'Estat Català, aquest ordenà la publicació d'un pregó, que llegí l'agutzil, acompanyat de sometents armats, en el qual es deia que tots els qui tinguessin armes, les havien de lliurar a la casa de la vila, i tots els qui estiguessin d'acord amb la declaració del president de la Generalitat, se'ls donaria armes per defensar la nova situació.

En el sumari, s'acusa Josep M. Soler d'haver requisat un òmnibus per traslladar a Mataró els militants obrers i polítics que, obeint la crida del president de la Generalitat, volien anar a Barcelona a defensar el Govern català de l'agressió de l'exèrcit.

A un quart de tres del migdia, el tribunal va emetre el seu veredict de dels sis acusats d'auxili a la rebel·lió; el batlle Josep M. Soler fou condemnat a dos anys de presó, el tinent d'alcalde Ramon Paituví (USC) a un any, i Joan Lleonart (USC), Salvador Roig i Esteve Capella a sis mesos i un dia. Fou absolt Joan Oller Ravelli. Salvador Punsola Arañó no pogué assistir al judici perquè estava malalt, i fou jutjat més endavant.

LA REPRESSIÓ

La repressió es va abatre damunt dels gairebé tres mil dos-cents militants i quadres polítics, molts d'ells d'Esquerra Republicana de Catalunya, que tenien càrrecs en els ajuntaments. La intel·lectualitat catalana fou objecte de detencions. Foren empresonats el mestre Pompeu Fabra, president del Patronat de la Universitat de Barcelona, l'arqueòleg Pere Bosch i Gimpera, rector de la Universitat Autònoma, el doctor Josep M. Batista i Roca, l'economista i batlle de la ciutat Carles Pi i Sunyer i Estanislau Duran i Reynals, sotspresident de l'Ateneu Barcelonès; també, cent cinquanta persones, entre professorat i personal administratiu, foren destituïdes de la Universitat. Uns mil quatre-cents parcers foren desnonats de les terres que conreaven.

CONCLUSIONS

En l'examen dels fets del Sis d'Octubre sembla indicar que, per part del govern català, no hi havia una voluntat política clara de dur a terme una revolta armada, sí per part dels dirigents d'Estat Català, que ho veien com un moviment insurreccional, que podia crear una situació on fos possible declarar la independència. El govern de la Generalitat mantingué una situació a la defensiva, a mig camí entre el vol i dol, una situació carregada de dubtes, sense voluntat clara d'acció, de tirar endavant amb fermesa, però tampoc de plegar veles, semblava que es volgués fer una segona edició del 14 d'abril de 1931. Enmig de tots aquests

dubtes es perdé la iniciativa i el factor sorpresa, en unes negociacions amb el general Domènec Batet, que no podia fer altra cosa que obeir Madrid, que és el que va fer; dos anys i mig més tard, fou afusellat a Burgos pels revoltats, per haver-se mantingut fidel al govern de la República. L'ensulsiada de la insurrecció va permetre de culpar Estat Català, mitjançant la crítica a la gestió dels seus líders Josep Dencàs i Miquel Badia, del fracàs, i així disminuir la influència d'aquest sector dins Esquerra Republicana de Catalunya.

Perquè la insurrecció triomfés, calia una actitud decidida i enèrgica del govern català, tal com era la voluntat d'Estat Català, que el general Domènec Batet adoptés una actitud de «neutralitat» que hauria permès la consolidació política d'Estat Català. L'altra possibilitat era fer un acte heroic i de dignitat, com el de la Pasqua irlandesa del 1916, que era força impensable sense la col·laboració de la CNT. Malgrat tot, cal recordar que durant els Fets del Sis d'Octubre de 1934 aparegué el primer moviment armat col·lectiu, després del complot de Prats de Molló (1926), que s'esdevingué al Principat de Catalunya, d'ençà del 1714, en defensa de les seves llibertats.

L'anàlisi dels errors de l'octubre de 1934 per part del govern català, va permetre que el 19 de juliol de 1936 no es fessin les mateixes equivocacions i, així, vèncer l'exèrcit revoltat a Barcelona i a comarques. Una vegada més, l'estudi de la història havia servit per no caure en els mateixos errors i propiciar la victòria, aconseguida amb la col·laboració entusiasta de militants de partits i de centrals sindicals, i de les forces de seguretat sota les ordres del govern català. El Sis d'Octubre de 1934 és un exemple de com una derrota militar es pot transformar, després de dos anys, en una victòria política a les eleccions del mes de febrer de 1936, amb el triomf del Front d'Esquerres, que obria un llarg procés de transformacions socials i polítiques, que serien estroncades amb la derrota i l'ocupació el gener i febrer de 1939.

Agustí Barrera i Puigví
Historiador

NOTES

- 1.- Pacte d'acció revolucionària establert el 1933, com a resposta a la victòria electoral de les dretes a l'Estat. L'impulsà el Bloc Obrer i Camperol (BOC), hi participaren el PSOE, la Unió Socialista de Catalunya (USC), l'Esquerra Comunista (EC), la UGT i la Unió de Rabassaires (UR).
- 2.- La USC es fundà a Barcelona, el 8 juliol de 1923, per un grup de socialistes catalans que enteníen que l'emancipació dels obrers i la nacional eren indestrutibles i formaven part d'una mateixa lluita. Joan Comorera, Estanislau Ruiz i Ponseti i Manuel Serra i Moret, foren els teòrics i organitzadors d'aquest socialisme d'arrel nacional. El seu portaveu setmanal era *Justícia Social*. La USC participà a les eleccions amb candidatures amb ERC.
- 3.- Joan Lleonart, militant de la USC, membre del Consell Popular Antifeixista (25/7/1936-2/12/1936), membre del Consell Municipal (2/12/1936-21/10/1937) en representació del PSUC. Pagès d'ofici, pare de tres fills, fou afusellat a l'edat de 30 anys al Camp de la Bota, el 12/6/1940.

BIBLIOGRAFIA

- BERNADES, V. *Estampes de l'Uruguay (La presó flotant)*, Llibreria Catalònia (Barcelona 1935).
- CASTELLS, V. *El 6 d'octubre, Palestra i Batista i Roca*. Rafael Dalmau editor (Barcelona 2000).
- COSTA i DEU, J., SABATÉ i PUIG, M. *La veritat del 6 d'octubre*. Cossetània edicions (Valls 2006).
- *La nit del 6 d'octubre a Barcelona*. Cossetània edicions (Valls 2006).
- DENCÀS, J. *El 6 d'octubre des del Palau de Governació*. Editorial Curial (Barcelona 1979).
- LORENTE, E., SIMÓ, M. *El Sis d'Octubre del President Companys*. Pagès editors (Lleida 2004).
- MURIÀ, A. *El 6 d'octubre i el 19 de juliol*. Antecedents i documents. (Barcelona 1937).
- Comissió 70è aniversari dels fets d'octubre del 1934. *70è aniversari dels fets d'octubre del 1934*. www.freecatalonia.com. 2004.
- El Día Gráfico*, 15 setembre 1935, 6.
- XAUBET, J. *Un intent d'història oral: el sis d'octubre a Mataró*. Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria, núm. 20 (Mataró, juliol 1984).

Aspecte de la plaça de Sant Jaume (Barcelona) l'endemà del Sis d'Octubre.

